

Samenwerkingsverband Exmoorpony
Tegelseweg 3
5951 GK Belfeld
tel: 077-4642999
e-mail: info@faunaconsult.nl
www.exmoorpony.nl

Nieuwsbrief Samenwerkingsverband Exmoorpony november 2010

Belfeld, 10 november 2010

Beste leden,

In deze nieuwsbrief stellen we een nieuwe lid aan jullie voor, evenals het definitieve bestuur van de Stichting Samenwerkingsverband Exmoorpony. Ook is er aandacht voor een paar artikelen over een begrazingsproject met Exmoors in Duitsland. Dorien Mekel van Gradiënt beschrijft in deze nieuwsbrief haar ervaringen met het bekappen van Exmoors. Henri Kerkdijk (onze kersverse wetenschappelijke medewerker) geeft de stand van zaken over het DNA onderzoek en roept ieder lid op hiertoe haarsamples in te sturen. Verder nog wat informatie over het Exterieurbeoordelingsboekje dat binnenkort zal worden uitgebracht en wederom de vraag om mutaties in het stamboek door te geven.

Nieuw lid: Michael Bekaert

Dhr. Bekaert is ons eerste Belgische lid. Hij heeft een kleine harem Exmoorpony's die natuurgebied St. Elooipt te Merelbeke (Vlaanderen) begrazen.

Bestuursvergadering

Om de duurzaamheid te garanderen en een duidelijk aanspreekpunt te vormen, is besloten om van het Samenwerkingsverband een stichting te maken. In de vorige nieuwsbrief werd de samenstelling van het bestuur van deze stichting aan u voorgelegd. Aangezien er geen verzoeken zijn geweest voor een andere invulling van het bestuur, stellen wij u hierbij de definitieve bestuursleden voor:

- Hans Hovens (werkzaam bij Faunaconsult): voorzitter;
- Jaap Mekel (werkzaam bij Gradiënt): secretaris;
- Eveline Hoppers (werkzaam bij Tauw): penningmeester;
- Ronald Goderie (werkzaam bij Taurus Vee);
- Jan Jelle Jongsma (werkzaam bij It Fryske Gea).

Zaterdag 30 oktober vond de eerste bestuursvergadering plaats. Hierbij was ook Henri Kerkdijk aanwezig, die werd benoemd tot wetenschappelijk adviseur van de Stichting. Tijdens de vergadering is er ondermeer een beleidsplan opgesteld; dit is noodzakelijk om als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling) aangemerkt te worden. Dit heeft voordelen voor donateurs, doordat ze onder bepaalde voorwaarden hun schenkingen van de belasting kunnen

aftrekken. Op dit moment heeft de Stichting een klein positief saldo; het grootste deel van de contributiegelden is besteed aan de oprichtingsakte. Faunaconsult wil een schenking doen aan het Samenwerkingsverband. Daarmee wordt het mogelijk om het exterieurboekje in A5 formaat en in kleurendruk te laten maken voor alle leden. De definitieve notulen van de bestuursvergadering zullen aan alle leden worden gemaïld, evenals het beleidsplan en de jaarcijfers.

Nieuwsbrief: niet meer openbaar

Naast de stamboekgegevens is ook de nieuwsbrief nu nog alleen maar door leden in te zien. Wel zullen er in de toekomst delen van de nieuwsbrief op de website worden gezet, onder vermelding van 'Afkomstig uit de nieuwsbrief van het Samenwerkingsverband'. Dit kan mensen ertoe bewegen lid of donateur te worden.

Leden van het Samenwerkingsverband kunnen inloggen door op onze site (www.exmoorpony.nl) naar de link **Nieuwsbrief** te gaan. Vervolgens wordt gevraagd om een gebruikersnaam en password. Dat zijn:

Gebruikersnaam: **exmoor**

Password: **oerpony**

Begrazingsproject met Exmoors in Duitsland

Henri Kerkdijk heeft ons twee artikelen gestuurd over een begrazingsproject met Exmoors en Heckrunderen in natuurpark Solling-Vogler in Duitsland. Dit is het zogenaamde 'Hutewaldproject' (een 'Hutewald' is een bos waar vroeger de boeren hun vee in rond lieten lopen om ze vet te mesten). In dit circa 170 hectare grote park werden in 2000 14 Exmoors en 19 Heckrunderen losgelaten. Het doel van dit project was na te gaan hoe met deze begrazers het bos zou veranderen. Al in het eerste jaar werden er belangrijke veranderingen waargenomen: zo verminderden de hoefdieren door vertrapping het grote aandeel van adelaarsvaren in het gebied. Ook werd gezien dat de Exmoorpony's een veel grotere impact hadden op de beuken (en andere bomen) en veel meer bladeren, takken, stompjes en jonge boompjes aten dan de runderen. In deze twee artikelen, en in andere bronnen over het project, wordt nogmaals bewezen dat begrazing met alleen runderen echt niet voldoende is als je een gebied of bos open wilt houden op de langere duur. Daarnaast bevestigt het de waarde van de Exmoorpony en laat het zien dat ze zich niet alleen handhaven in heidegebieden, maar ook in loofbossen. De twee artikelen over het Hutewald-project zijn met deze nieuwsbrief meegestuurd.

Bekappen van Exmoorpony's in (natuur)terreinen

Verschillende leden hebben negatieve ervaringen met het kappen van de hoeven van Exmoorpony's. Hierbij is de aangeboren schuwheid voor de mens een nadeel. Enkele leden hebben in het verleden de pony's verdoofd om de hoeven te kunnen kappen. Doordat Exmoorpony's in een vangkraal gestresst zijn, werkt een verdoving echter niet optimaal. Hierdoor werden in sommige gevallen veel hogere doses toegediend, waardoor soms dieren kwamen te overlijden. Dorien Mekel van Gradiënt heeft een aantal Exmoorpony's gekapt zonder deze te verdoven. Zij beschrijft haar ervaringen in het stukje hieronder.

Gradiënt heeft dieren die zij inzet voor begrazing van natuurterreinen en parken. De terreinen zijn veelal toegankelijk voor publiek. De dieren die Gradiënt inzet moeten aan twee belangrijke criteria voldoen;

- ze moeten zelfredzaam zijn

- ze moeten goed gedrag richting publiek vertonen, niet schichtig zijn, maar ook niet bedelgedrag vertonen.

De Exmoor voldoet als graaspony het beste aan deze criteria. Zijn natuurlijke afstandelijkheid is bekend en het dier is ook erg zelfredzaam. De dieren met zomereczeem of dieren die hoefbevangen raken, worden uitgeselecteerd. Er zijn meer hoefproblemen dan alleen hoefbevangenheid; qua hoefverzorging zijn er dieren bij die meer aandacht behoeven dan gewenst.

We vragen ons af of de hoefgroei beïnvloed wordt door terreinomstandigheden, voedsel, hormonen, erfelijke factoren, enz. In sommige kuddes is het bekappen van de dieren geregeld nodig, in andere kuddes niet. Overigens komt hoefbevangenheid bij onze dieren zelden voor. Als je 1 jaar dat je een Exmoor hebt een Exmoorjaar noemt, hebben wij nu ongeveer de ervaring van 1000 Exmoorjaren. Daarin hebben we 3 maal een hoefbevangen dier gehad. Wel dient vermeld te worden dat we het idee hebben dat hoefbevangenheid vooral optreedt bij merries die jaren geen veulen krijgen. Merries die drachtig zijn en/of een veulen aan de voet hebben, geven het te veel aan eiwit en suikers af via de melk of aan de ongeboren vrucht. Zo hebben zij geen last van een overschot dat in de hoef en kroonrand tot problemen zorgt. Waarom de hengsten daar geen last van hebben, weten wij niet.

Er komen voornamelijk hoefscheuren (verticale scheuren in de nagel) voor. Die zijn soms ook nodig om de hoef uit zich zelf af te laten brokkelen. Echter als het dier dan ongelukkig op een steen, boomwortel, of iets dergelijks komt te staan, kan door verkeerde druk de hoef verder opscheuren. De hoefscheur kan dan tot in het leven doorlopen en een kroonscheur (verticale scheur door de kroonrand heen) worden. Het dier zal dan pijn ondervinden en mank gaan lopen.

Een hoef groeit ongeveer een centimeter per maand. De scheur tot in het leven kan er vanzelf uitgroeien als het dier zich ondertussen niet weer verstamp, maar het duurt dus wel even. Door het dier te bekappen kan het herstel sneller gaan. Als de hoefrand weer mooi rond is, draagt de hele hoefrand en is de extra druk van de scheur af. De kans op opnieuw of verder inscheuren is dan kleiner.

Gradiënt heeft naast pony's ook schapen, geiten en runderen voor begrazing. De schapen (over het algemeen Soyschappen) hebben eigenlijk geen klauwproblemen. De geiten (Nederlandse landgeiten) moeten over het algemeen zeker 3 maal per jaar bekapt worden. Deze dieren zijn door ons zelf goed te bemannen. De runderen selecteren we over het algemeen uit als ze klauwproblemen hebben. Toen er nog niet streng geselecteerd kon worden, is er wel eens een klauwbekapper bij de dieren geweest. Zo'n rundvee pedicure komt met een mobiele box

waar het dier aan allerlei kanten opgehangen of vastgezet kan worden. De bekapper kan dan rustig zijn gang gaan. Het bekappen van de pony's gaat anders. Hoefsmeden zijn gewend dat de dieren mak zijn. Zij hebben geen mobiele box bij zich, maar bekappen over het algemeen vanuit de hand terwijl het dier aan een halster vast staat.

De Exmoorpony's zijn weinig gewend aan mensen, dat willen we ook zo houden. Het aan een halster staan en bekapt worden zijn ze dan ook zeker niet gewend en laten ze niet zomaar toe. We hebben een aantal malen Exmoorpony's bekapt. We hebben eerst geprobeerd afspraken met een bekapper te maken. Dat bleek moeilijk. Ze wilden niet komen omdat het om wilde dieren ging en wij konden geen garantie geven dat we de dieren op de afgesproken tijd gevangen hadden. We hebben het daarom tot nu toe zelf gedaan.

We hebben dit gedaan in terreinen waar een vaste houten kraal staat. De pony's zijn niet gewend om aan een halster te staan of hun hoef op te tillen. Gevangen in een kraal zijn ze vaak zenuwachtig en rusteloos.

In onze vaste kralen is een smalle behandelbox. Die is ongeveer 1 dier breed. Om te voorkomen dat ze te veel omhoog springen hebben we er wel een hek opgebonden. Om de dieren stil te laten staan hebben we ze met een halster vast gezet en geblinddoekt met een trui of jas. Later bleek het alleen blinddoeken vaak voldoende te zijn.

De benen konden we met een touw optrekken aan de zijkant of achterkant van de behandelbox en daar vastbinden. Het is niet gezegd dat je dan rustig de hoef kunt behandelen: de pony staat niet stil, trekt geregeld de hoef terug, je werkt in een rare hoek of je hebt kans tussen de kraal en het been van de pony klem te komen.

Veelal is het gelukt de dieren te bekappen en de hoef bij te werken. De hoefscheuren groeiden langzaam uit en de mankheid verdween. Door onervarenheid en gebrek aan kennis zijn niet alle hoefproblemen goed herkend of konden verholpen worden. Hoefbevangen pony's

goed bekappen is eigenlijk ondoenlijk. Ook duurt het bekappen veel langer dan bij een hoefsmid. Maar de pony's zijn er veelal wel mee geholpen.

Bij een pony als op de foto hierboven blijf je een dilemma houden. De hoeven zijn niet mooi gerand, maar de pony loopt niet mank. Als je haar vangt, moet ze dan bekapt worden of kunnen de hoeven zelf goed afbrokkelen? Recreanten met verstand van paarden, vinden dit geregeld slechte verzorging van de dieren. Echter het vangen, vast zetten, bekappen, enz. geeft de dieren stress, terwijl het niet zeker is dat het dier problemen zal ondervinden van de hoeven.

Het is dus interessant te weten of de hoefgroei en het afbrokkelen te beïnvloeden is door middel van voedsel, drachtigheid, terreinomstandigheden, weersinvloeden, enz.

DNA onderzoek naar afstamming van de Exmoorpony

Naar aanleiding van het artikel 'Exmoorpony: oerpaard van Noordwest Europa?' heeft de heer Henri Kerkdijk contact gezocht met ons en met onder andere Professor Gus Cothran van de Universiteit van Texas. Henri Kerkdijk is historicus en conservator voor het World Museum of Man. Daarnaast verzorgt hij voor de Stichting Taurus (één van onze leden) het archeologisch onderzoek rond het oerrund en de poging van Stichting Taurus het oerrund terug te fokken op grond van DNA kenmerken. Omdat Henri zich erg inzet voor DNA onderzoek naar de oorsprong van de Exmoorpony, heeft het bestuur hem gevraagd wetenschappelijk adviseur te worden van het Samenwerkingsverband Exmoorpony. Het volgende stukje is door hem geschreven:

Genetisch onderzoek is momenteel een hot item. Het wordt steeds meer gebruikt om meer te weten te komen over uitgestorven dieren en hun relaties met dieren van vandaag de dag. Om uit te kunnen leggen waar we het over hebben, zal ik eerst kort in gaan op wat we verstaan onder dat genetisch onderzoek. Genetisch onderzoek maakt gebruik van DNA, wat wordt verdeeld in mitochondriaal DNA en nucleair DNA. Mitochondriaal DNA vertelt ons alles over de afstamming. Elke keer dat er een 'wijziging' in de genen van een diersoort ontstaat, wordt dat in het mitochondriaal DNA vastgelegd. In het mitochondriaal DNA kunnen we dus zien wanneer en hoe vaak er een wijziging (ofwel mutatie) heeft plaats gevonden. De inhoud van die wijziging wordt echter niet vast gelegd in mitochondriaal DNA, maar wel in het zogenaamde nucleaire DNA (ofwel kern DNA; het in de kern van een cel

gelegen DNA). In nucleair DNA ligt alles vast gelegd wat met het dier zelf te maken heeft, zoals uiterlijke kenmerken en niet aangeleerd gedrag. Kort gezegd: in Mitochondriaal DNA wordt een stukje historie vast gelegd en in nucleair DNA wordt alles vast gelegd wat het dier maakt tot wat het nu is.

Door uit het Mitochondriaal DNA af te lezen wanneer er wijzigingen hebben plaats gevonden, kan men een stamboom maken. Zo kan van een groep dieren worden bepaald wanneer soorten en ondersoorten van elkaar gescheiden zijn geraakt, doordat ze veranderden als gevolg van klimaat en leefomgeving. Het mitochondriaal DNA van de Exmoorpony en dat van duizenden jaren oude overblijfselen van wilde paarden bevatten aanwijzingen voor een rechtstreekse afstamming van de Exmoor uit de West-Europese oerpony.

Cothran wordt gezien als dé expert als het gaat om oude paardenrassen en paardengenetica. Dhr. Kerkdijk heeft Prof. Cothran bereid gevonden te onderzoeken in hoeverre de Exmoorpony lijkt op het oerpaard. Om meer te kunnen zeggen over de authenticiteit van de Exmoorpony, zal het onderzoek zich toe spitsen op drie zaken:

1. In hoeverre is er een rechtstreekse afstamming aantoonbaar tussen oerpaard en Exmoorpony. Dit betreft onderzoek naar mitochondriaal DNA.
2. In hoeverre lijkt de Exmoor qua nucleair DNA, dus uiterlijk en gedrag, op het oerpaard.
3. Hoe verhoudt de Exmoorpony zich met andere primitieve Europese pony rassen. Dit laatste onderzoek loopt nu.

Prof. Cothran is nu enige tijd bezig met onderzoek van samples van verschillende paardenrassen en hij wil naast het mitochondriaal DNA ook nucleair DNA van Exmoors vergelijken met dat van ondermeer fossielen van West-Europese oerpaarden en met dat van andere primitieve paardenrassen. Daarnaast wil Cothran DNA gaan extraheren uit overblijfselen van prehistorische paarden. Dit kan echter alleen in samenwerking met een universiteit met een zogenaamd 'ancient DNA lab' en het is nog even zoeken waar dat het beste kan gebeuren. De Universiteit van Cambridge heeft al belangstelling getoond. Dhr. Kerkdijk heeft voor het onderzoek materiaal toegezegd gekregen van diverse bronnen, zoals o.a. het World Museum of Man en de archeologische afdelingen van de Universiteiten van Praag en Coruna.

De heer Cothran heeft het Samenwerkingsverband gevraagd om haarsamples naar hem op te sturen. Hierbij wil ik jullie nogmaals vragen als jullie Exmoors gaan vangen, dan gelijk van elke Exmoor een haarsample af te nemen. Dit haarsample moet in een sealbag (plastic zakje) worden gestopt, samen met een papiertje waarop het chipnummer en de stamboeknaam staan vermeld. We hebben nog zo'n 30 tot 40 haarsamples nodig. Een haarsample moet minimaal 50 haren met haarwortel bevatten (er moet dus enkele malen worden geplukt om voldoende haarwortels te verzamelen. De zakjes kunnen worden verstuurd naar:

Hans Hovens
Tegelseweg 3
5951 GK Belfeld

Exterieurbeoordeling: boekje en cursus

Het concept exterieurbeoordelingsboekje is inmiddels door diverse mensen van commentaar voorzien. Wij streven ernaar om nog dit jaar alle leden een definitief exemplaar toe te sturen.

Daarnaast willen wij graag van jullie weten of er mensen zijn die belangstelling hebben voor een cursus exterieurbeoordeling.

Stamboek

Om het stamboek up to date te houden vraag ik jullie wederom mutaties door te geven. Het gaat om dieren die zijn overleden en om dieren die zijn geboren. Voor ons is het gemakkelijkst als jullie deze mutaties in dezelfde format aanleveren als op de site. Dat kan door een kopie te maken van het stamboek. Leden van het Samenwerkingsverband kunnen inloggen in het stamboek door op onze site (www.exmoorpony.nl) naar de link Stamboek te gaan en onderaan de pagina op het woord **hier** te klikken. Vervolgens wordt tweemaal gevraagd om een gebruikersnaam en password. Dat zijn:

Gebruikersnaam: **exmoor**

Password: **oerpony**

Vervolgens opent de Excell file waarin de gegevens staan van Exmoorpony's die in het stamboek zijn opgenomen.